

תקציר

התשואה של ציוני הבחינה הפסיכומטרית וציוני הבגרות במונחי שכר עתידי¹

דוד מעגן

הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (למ"ס)

כרמל אורן ויואל רפ

המרכז הארצי לבחינות ולהערכה (מאל"ו)

מטרתו של מחקר זה היא לאמוד את התשואה של מרכיבי מערכת המיון להשכלה הגבוהה בארץ במונחי שכר שנתי בגיל 35. במוקד המחקר נמצאים מרכיבי המיון הבאים: הציון הפסיכומטרי הכללי וציוני שלושת תחומיו – כמותי, מילולי ואנגלית, וממוצע ציוני תעודת הבגרות (עם בונוסים למקצועות מוגברים). בנוסף, נבדקה השפעתם של המשתנים הבאים על השכר ועל תשואת משתני המיון: בחירה במקצועות בגרות מוגברים, סוג המוסד העל-תיכוני שבו נרכש התואר, תחום הלימודים לתואר, והענף הכלכלי של העיסוק.

נמצא כי המשתנים בעלי המתאם הגבוה ביותר עם השכר הם: לימודים בתחומי הייטק, ציון פסיכומטרי כמותי, מגדר, ציון פסיכומטרי כללי, עיסוק בהייטק, ציון במתמטיקה 5 יח"ל וציון פיזיקה 5 יח"ל. בתחתית הרשימה (מתאמים שליליים) נמצאו מקצועות הבגרות הלא מוגברים (אנגלית 3 יח"ל ו-4 יח"ל, מתימטיקה 3 יח"ל), מקצועות הבגרות ההומניסטיים, חוגי הלימוד בפקולטות חברה ורוח, תואר ממכללה אקדמית לחינוך, ותעסוקה בענף החינוך. העדיפות של הציונים בבחינה הפסיכומטרית (או מרכיביה) על ציוני הבגרות, מבחינת הקשר עם שכר עתידי, עולה בקנה אחד עם ממצאי מחקרי תוקף הניבוי של מערכת המיון, שבהם יש לציון הפסיכומטרי עדיפות בניבוי הציונים באקדמיה. ניתן לראות בממצאי המחקר הנוכחי עדות נוספת לתוקף מערכת המיון להשכלה הגבוהה, שאולי ניתן לכנותה "תוקף כלכלי".

אומדן התשואה של משתני המיון תוך פיקוח על משתני רקע (מגדר, מגזר שפה, השכלת הורים, שנת השכר, ומספר חודשי העבודה) מעלה את התוצאות הבאות: עלייה בסטיית תקן אחת בציון הפסיכומטרי מלווה בעלייה של כ-19% בשכר, עלייה בסטיית תקן אחת בתחום הכמותי (כשבנוסף למשתני הרקע, שני תחומי הפסיכומטרי האחרים מוחזקים קבוע) – מלווה בעלייה של כ-22% בשכר, ואילו עלייה בסטיית תקן אחת בממוצע ציוני בגרות עם בונוסים מלווה בשיפור של כ-16% בשכר. כאשר ממוצע ציוני בגרות עם בונוסים מוחזק קבוע, למתימטיקה 4 יח"ל תוספת תשואה של 11%, למתימטיקה 5 יח"ל – 23%, לפיזיקה 5 יח"ל – 12%, ולמחשבים 5 יח"ל – 11.4%.

¹ המחקר בוצע במשרדי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה על בסיס מאגרי הנתונים של הלמ"ס.

הקשר בין משתני המיון לשכר מתווך ע"י סוג המוסד העל-תיכוני וענף העיסוק. פיקוח על שני משתנים אלה מוריד את אומדני התשואה של מרכיבי המיון (אך אינו מאפס אותם) לכ-7% לציון הפסיכומטרי הכמותי ולכ-5% לממוצע ציוני בגרות עם בונוסים. בנתונים הלא מפוקחים, פערי המגדר והמגזר בשכר הם כ-45% לטובת גברים, וכ-36% לטובת נבחני עברית. כאשר מפקחים על סוג המוסד העל תיכוני, חוג הלימודים וענף התעסוקה, פערים אלו מצטמצמים באופן ניכר, לכ-24% לטובת גברים וכ-14% לטובת נבחני עברית. (מאחר שהיקף המשרה אינו מפוקח במחקר זה, ייתכן שהפער המגדרי בשכר לשעה קטן אף יותר).